

Nr 30

Lagutskottets betänkande i anledning av motion angående rörelseidkares rätt till försäljning av icke avhämtat gods.

Motionen*Yrkande*

I motionen 1973:1096 av herr Nordgren m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder att den pågående konsumenttjänstutredningen får i uppdrag att behandla även frågan om rörelseidkares rätt till försäljning av icke avhämtat gods i enlighet med de i motionen närmare angivna riktlinjerna.

Motivering

Motionärerna erinrar inledningsvis att genom *lagen (1950:104) om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtas* (i det följande kallad *1950 års lag*) har försäljningsrätt medgivits hantverkare under vissa betingelser. En förutsättning för lagens tillämpning är sålunda att hantverkaren har retentionsrätt i godset och vidare skall sex månader ha förflutit efter det att arbetet slutförts och fordran förföll till betalning. Vidare föreskrivs att realisation av godset i princip skall ske på offentlig auktion varjämte en hel del detaljerade formföreskrifter närmare reglerar förfarandet.

Motionärerna framhåller att 1950 års lag i och för sig fyller ett påtagligt behov och innebär en möjlighet för hantverkare att under hänsynstagande till båda parterns intressen slutligt avveckla ett avtal om tjänstprestationer. Enligt motionärerna visar emellertid erfarenheten att de i 1950 års lag upptagna formföreskrifterna delvis är starkt föråldrade och inte motsvarar dagens krav. Detta gäller bl. a. den sexmånaderstid som hantverkaren skall avvakta innan försäljningsåtgärderna kan verkställas. Hittegodslagens korresponderande tidsbestämmelse har under senare år ändrats från sex månader till tre månader, påpekar motionärerna. Vidare framhåller motionärerna att formföreskrifterna rörande rekommenderade försändelser och anmaningar etc. är onödigt betungande för hantverkaren utan att i egentlig mening ge ett tillfredsställande skydd för beställaren. I de fall beställare och ägare ej är identiska kan även tillämpningsproblem uppstå. Slutligen är enligt motionärernas uppfattning institutet offentlig auktion otillfredsställande i den bemärkelsen att en rättvisande prisnivå ofta inte uppnås vid denna typ av försäljningar. Det torde därför även från konsumentsynpunkt vara tillfredsställande om mer rättvisande realisationsformer kunde skapas, gärna under medverkan av opartiska värderingsinstitutioner, anser motionärerna.

Motionärerna påtalar också en ytterligare brist på det ifrågavarande rättsområdet. De fäster sålunda uppmärksamheten vid att 1950 års lag endast äger tillämpning i de fall hantverkare har en "fordran" mot beställaren. Inom exempelvis bilverkstadsområdet förekommer emellertid i stor omfattning att skadade objekt inkommer till bilverkstäderna utan att reparationsuppdrag ges, påpekar motionärerna. Att i dessa fall försälja fordonet enbart med stöd av debiterad förvaringsavgift torde enligt motionärernas uppfattning icke vara tillåtet enligt 1950 års lag. Motionärerna anser därför att en revidering av den berörda lagstiftningen sålunda bör avse även nu angivna situationer.

Motionärerna hänvisar till att den 1972 tillsatta s. k. *konsumenttjänstutredningen* har som uppgift att inkomma med förslag till lagstiftning rörande tjänsteprestationer. Det synes motionärerna lämpligt att nu presenterade frågekomplex hänskjutes till denna utredning för vidare överväganden.

Utskottet har inhämtat utlåtanden över motionen från hovrätten över Skåne och Blekinge, kommerskollegium och länsstyrelsen i Stockholms län. På begäran av utskottet har yttranden därjämte avgivits av Motorbranschens riksförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) samt Sveriges Köpmannaförbund.

Kollegiet har bifogat yttranden från Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare. Länsstyrelsen har bifogat yttrande från AB Stockholms auktionsverk. SHIO har bifogat yttrande från Sveriges Tvätteriförbund.

Gällande rätt

Köplagen

När en hantverkare på beställning utför arbete på en sak, kan i vissa fall *köplagens* (1905:38 s. 1) bestämmelser bli tillämpliga. Regeln är att om tillverkaren består materialet (t. ex. när man beställer en kostym hos en skraddare), så anses ett köp föreligga. Enligt 2 § köplagen blir då köplagen i sin helhet tillämplig på rättsförhållandet. Det särskilda slag av arbetsbetsavtal, som genom denna regel förs under köplagen, brukar kallas *beställningsköp*. Om däremot beställaren håller material (t. ex. när man lämnar ett tyg till en sömmerska och avtalar med henne att få en klänning sydd för ett visst pris), så föreligger ett *arbetsbeting*, som faller utanför köplagens reglering.

För sådana beställningar, på vilka köplagens bestämmelser är tillämpliga, gäller i korthet följande. I 28 § köplagen stadgas, att om köpeskillingen ej varder i rätt tid erlagd eller åtgärd, varav dess utbekommande må bero, av köparen (beställaren) vidtagen, ankommer det på säljaren (tillverkaren), huruvida han vill häva köpet eller kräva dess fullgörande, dock att, där dröjsmålet är av ringa betydelse, köpet ej må hävas, med mindre det är att hänföra till handelsköp. I 33 § stadgas vidare, att om

köparen (beställaren) underlåter att i rätt tid avhämta eller mottaga godset eller om godset i följd av annat dröjsmål från hans sida ej varder till honom utgivet, säljaren (tillverkaren) i regel är pliktig att taga vård om godset intill dess dröjsmålet upphör eller han utövar den rätt att häva köpet, som enligt 28 § må tillkomma honom. Kan i fall som avses i 33 § säljaren (tillverkaren) ej utan väsentlig kostnad eller olägenhet fortfara med godsets vårdande eller förfogar ej köparen (beställaren) över godset inom skälig tid efter det han blivit därom tillsagd, äger säljaren (tillverkaren), enligt stadgande i 34 §, låta det för köparens (beställarens) räkning säljas å offentlig auktion; säljaren (tillverkaren) skall dock, såvitt ske kan, i god tid giva köparen (beställaren) underrättelse om tid och plats för auktionen. Kan ej försäljning sålunda ske — heter det vidare i 34 § — eller är uppenbart, att de med försäljningen förenade kostnader ej skulle kunna ur köpeskillingen utgå, äger säljaren (tillverkaren) bortskaffa godset.

1950 års lag

Beträffande andra slag av arbetsbeting än sådana som är att hänföra till köp (dvs. dels sådan nytillverkning vid vilken beställaren tillhandahåller materialet, dels arbete på färdiga saker, såsom reparation, ändring, rengöring m. m.) saknas en i lag allmän reglering. Sedan gammalt gäller att en hantverkare, som på beställning utfört arbete på en lös sak, har rätt att till säkerhet för sin fordran hålla kvar godset till dess han får betalt för sitt arbete. Det har sedan länge diskuterats huruvida denna säkerhetsrätt är att betrakta som *panträtt* eller allenast *retentionsrätt* men frågan saknar numera betydelse.

Före tillkomsten av 1950 års lag ägde hantverkaren däremot inte sälja godset och uttaga sin fordran ur köpeskillingen. För att aveckla rättsförhållandet med en betalningsförsumlig kund måste hantverkaren ansöka om betalningsföreläggande eller eventuellt stämma kunden.

Med hänsyn till de obetydliga värden det här vanligtvis rörde sig om var dessa utvägar emellertid ofta alltför kostnadskrävande och besvärliga. Från hantverkarhåll begärdes därför en särskild lagstiftning i syfte att råda bot på de betydande olägenheter av olika slag som drabbar hantverkare och mindre industriidkare genom att beställare av arbeten inte inom rimlig tid hämtar och betalar de beställda arbetena.

För att reglera rättsförhållandet mellan hantverkare och betalningsförsumliga kunder på ett mera rationellt sätt tillskapades därför 1950 års lag. Genom denna lag har hantverkarens säkerhetsrätt (retentionsrätt) kompletterats med en försäljningsrätt eller, i de fall godset uppenbarligen saknar försäljningsvärde, en befogenhet att bortskaffa godset. Härigenom har säkerhetsrätten väsentligen fått karaktären av *legal panträtt*.

I fråga om förutsättningarna för rätten att sälja eller bortskaffa godset har till beställarens skydd uppställts ganska stränga krav. Till en början krävs att sex månader förflutit från det arbetet slutfördes och fordringen förföll till betalning (1 §). Som en andra förutsättning uppställs, att hantverkaren riktat en särskild anmaning till beställaren att lösa godset

med angivande av att godset kommer att försälas eller bortskaffas om inte anmaningen efterkommes. Anmaningen skall göras minst två månader före försäljningen, dock ej innan arbetet slutförts och fordringen förfallit till betalning. Hur hantverkaren styrker att denna anmaningsskyldighet fullgjorts, är givetvis hans ensak. I 2 § andra stycket har emellertid en särskild hjälpregel meddelats om sättet för anmaningens överbringande. Regeln innebär att hantverkaren skall anses ha fullgjort sin anmaningsskyldighet om han avsänt anmaningen i rekommenderat brev till den adress beställaren själv uppgivit eller, om hantverkaren vet att beställaren flyttat och känner den nya adressen, till denna.

Om anledning till beställarens dröjsmål att lösa godset är, att tvist råder mellan parterna om arbetets utförande, ersättningsens belopp eller annat, får enligt 3 § försäljning i regel ej äga rum.

Vad angår sättet för egendomens försäljning gäller enligt 4 § att försäljningen i princip skall ske på offentlig auktion. Undantagsvis kan emellertid underhandsförsäljning vara tillåten. Sålunda stadgas att om det är uppenbart, att hantverkarens fordran jämte de med auktionen förenade kostnaderna ej skulle kunna utgå ur köpeskillingen, får försäljning i stället äga rum på annat lämpligt sätt. Hantverkaren skall, såvitt det kan ske, i god tid underrätta beställaren om tid och plats för auktionen.

Hantverkaren har rätt att uttaga betalning ur den erhållna försäljningssumman för arbetslön, kostnad för material samt kostnad för egendomens förvaring, vård, transport och dylikt. Vidare får kostnaderna för försäljningen uttagas ur behållningen. Eventuellt överskott är hantverkaren skyldig att självant översända till beställaren. Ifall det är ovisst, om beställaren eller någon annan har rätt till överskottet, liksom när hantverkaren inte kan nå beställaren, står det hantverkaren fritt att, om han så önskar, nedsätta beloppet hos överexekutor enligt lagen (1927:56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar.

Om en hantverkare realiserar godset utan att iakttaga i 1950 års lag angivna tidsfrister eller med åsidosättande av där stadgad anmaningsskyldighet, kan jämlikt 10 kap. 4 § brottsbalken ansvar inträda för olovligt förfogande. Under samma förutsättningar, liksom vid underlåtelse att fullgöra stadgad underrättelseskyldighet beträffande tid och plats för försäljningen, kan hantverkaren bli skadeståndsskyldig mot beställaren.

För hantverkarens arvodesfordran föreligger enligt 4 § *förmånsrättslagen* (1970:979) särskild förmånsrätt i godset, därest detta blir utmätt eller beställaren råkar i konkurs.

Andra legala panträtter

Också i en del andra fall är legal panträtt tillerkänd borgenär till säkerhet för vissa fordringar. Av stor vikt är t. ex. *sjölagens* (1891:35 s. 1) bestämmelser om *sjöpanträtt*, vilka nyligen genomgått en genomgripande omarbetning (se prop. 1973:42 och LU 1973:22). Större likhet med hantverkarens säkerhetsrätt har dock stadgandet i 175 § *sjölagen* som tillerkänner bortfraktaren retentionsrätt i resgods, som lämnats i hans

vård, till säkerhet för hans anspråk på befordringsavgift och ersättning för kost ombord. Retentionsrätten är förenad med realisationsrätt (jämför 182 § i dess lydelse enligt prop. 1973:137). Enligt 31, 32 och 36 §§ *lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande* har kommissionär legal panträtt i kommittentens egendom till säkerhet för vissa fordringar och enligt 75 § samma lag åtnjuter handelsagent panträtt i gods, som han har i lager till försäljning för huvudmannens räkning. I 33 § *lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled* stadgas att flottningsförening har legal panträtt i flottgods till säkerhet för sådant tillskott som flottande är skyldig att årligen utgöra till bestridande av flottningsförenings utgifter och i 68 § samma lag omtalas ett annat fall av legal panträtt som tillkommer flottningsstyrelse. Legal panträtt tillkommer vidare den som nödgats intaga annans hemdjur, vilka olovligen inkommit på den förres ägor, till säkerhet för skadestånd och kostnader för intaget djurs vård och underhåll, se 52–58 §§ *ägfredslagen (1933:269)*. Legala handpanträtter förekommer också i andra författningar t. ex. tullförfattningarna.

Angående formen för realisation av panten finns i de olika lagarna särskilda föreskrifter. Sälunda skall som regel försäljning ske på offentlig auktion enligt 175 § *sjölagen*, 34 § *kommissionslagen*, 33 och 68 §§ *flottningslagen* och 55 § *ägfredslagen*.

Hittegodslagen m. m.

Den som hittar något skall enligt *hittegodslagen (1938:121)* anmäla fyndet hos polismyndighet. Om ägaren är känd, kan upphittaren i stället underrätta honom. När anmälan om hittegoods skett, skall polismyndigheten kungöra fyndet på lämpligt sätt eller, när ägaren är känd, underrätta honom. Upphittaren kan överlämna hittegodset till polismyndighet, som även annars får ta hand om egendomen när det anses påkallat.

Enligt hittegodslagen gäller vissa tidsfrister, inom vilka ägare resp. upphittare har att göra gällande sin rätt till godset. Ursprungligen gällde att ägare till omhändertaget hittegoods förlorade sin rätt till egendomen om han inte blev känd inom ett år från det fyndet anmäldes till polismyndighet. Genom lagändring 1954 infördes den ordningen, att hittegoods skulle tillfalla upphittaren bl. a. i fall då ägaren inte blev känd inom sex månader från det fyndet anmäldes hos polismyndighet eller då ägaren inte gav sig till känna inom tre månader från det han av polismyndighet underrättats om fyndet. Vidare föreskrevs att om upphittad egendom var i polismyndighets vård och upphittaren underlät att inom tre månader efter anmaning betala myndighetens kostnader i anledning av fyndet, skulle godset tillfalla staten efter avdrag för nämnda kostnader. Som skäl för ändringen av tidsfristerna åberopades, att städer och andra större samhällen hade betydande svårigheter att anskaffa tillräckliga förvaringsutrymmen för den allt större mängden av hittegoods. Genom lagändring 1969 förkortades tidsfristerna ytterligare, nämligen till tre månader för okänd ägare samt till en månad för känd ägare och

upphittare (1LU 1969:57). Huvudskälet för denna ändring var att förvaringen av hittegods tog oproportionerligt stora utrymmen i anspråk och medförde betydande kostnader. För ändringen återopades också att endast ett fåtal ägare torde bli kända sedan tre månader förflutit från det att hittegods anmälts hos polismyndigheten.

Enligt *lagen (1967:420) om flyttning av fordon i vissa fall* har polismyndighet och i en del fall vägförvaltning eller kommunal myndighet rätt att när vissa allmänna intressen påkallar det flytta fordon från den plats där det påträffas till särskild uppställningsplats för att förvaras där. Vissa tidsgränser är bestämda inom vilka ägaren kan göra anspråk på förvarat fordon. Dessa tidsfrister har bestämts i överensstämmelse med motsvarande respittider i hittegodslagen. F. n. gäller sålunda att förvarat fordon tillfaller staten eller i vissa fall kommunen, om ägaren inte blir känd inom tre månader från den dag då flyttningen kungjordes eller om fordonet inte hämtas inom en månad från den dag då känd ägare delgavs underrättelse om flyttningsbeslutet.

Konsumenttjänstutredningen

En utredning angående konsumentskydd vid privat serviceverksamhet verkställs f. n. av den år 1972 tillsatta *konsumenttjänstutredningen* (direktiv JU 1973:53). Med hänsyn till att motionärerna hemställt att den av dem begärda översynen av 1950 års lag skall anförtrors nämnda utredning lämnas nedan en redogörelse för direktivens innehåll.

Behovet av konsumentskydd på serviceområdet

I direktiven för utredningen erinrar statsrådet Lidbom inledningsvis om att åtgärder för att stärka konsumenternas rättsskydd varit ett viktigt inslag i de senaste årens lagstiftningsarbete.

Varken den föreslagna konsumentköplagen eller den allmänna köplagen är emellertid i princip tillämpliga på avtal om serviceverksamhet, exempelvis reparations- och underhållsarbeten.

När det gäller sådana avtal saknas i stort sett reglering i lag. Uppkommande rättsfrågor får lösas med ledning av allmänna rättsgrundsatser och analogier från annan lagstiftning.

Dé skäl som köplagsutredningen anfört till stöd för en särskild konsumentköplag har, anser statsrådet, giltighet också på stora delar av serviceområdet. Avsaknaden av allmän lagstiftning på detta område leder till betydande osäkerhet om vilka rättigheter och skyldigheter som tillkommer parterna när särskild överenskommelse saknas. Det finns därför skäl att komplettera den blivande konsumentköplagen med en civilrättslig lagstiftning till konsumenternas skydd på serviceområdet.

Utredningsarbetet bör enligt direktiven direkt inriktas på sådana regler som i första hand behövs för att tillgodose konsumenternas behov av rättsskydd.

Den sakkunnige bör bilda sig en uppfattning om vilka slag av avtal som

har särskild betydelse för konsumenterna och om var det finns speciellt behov av skyddsregler i lag.

Näringsidkare – privat konsument

En naturlig utgångspunkt när det gäller att bestämma lagreglernas tillämpningsområde är, enligt statsrådet, att det skall vara fråga om avtal mellan å ena sidan en näringsidkare som yrkesmässigt tillhandahåller den tjänst det är fråga om och å andra sidan en konsument som utnyttjar tjänsten för privat ändamål. Härav följer bl. a. att reglerna aldrig kan bli tillämpliga när den som tillhandahåller tjänsten gör detta i egenskap av anställd hos den andre. Rena anställningsavtal kommer alltså att ligga utanför regleringen.

Utredningsuppdraget bör inte omfatta sådan service som lämnas från det allmännas sida.

Avtalstyper

När det gäller de typer av avtal som bör omfattas av lagreglerna, anser statsrådet det vara lämpligt att i första hand inrikta sig på vissa praktiskt betydelsefulla och något så när klart avgränsade och överblickbara områden.

En typ av avtal som naturligen får en central plats i detta sammanhang och som har klara beröringspunkter med köp är avtal om arbete på lös sak. Det kan vara fråga om underhålls-, reparations- eller ändringsarbeten, t. ex. tvättning av kläder, reparation av bil, omklädsel av möbler eller om sådan tillverkning på vilken köpreglerna inte är tillämpliga därför att beställaren själv tillhandahåller materialet.

Mera tveklaktigt är i vilken utsträckning det finns anledning att i lagreglerna också avtal om arbete på fast egendom, heter det. Goda skäl synes tala för att lagreglerna bör vara tillämpliga också på underhålls- och reparationsarbeten på hus. Frågan om de även bör omfatta nybyggnads- och ombyggnadsarbeten är däremot tveksam och får övervägas närmare av den sakkunnige.

En annan grupp av avtal som eventuellt kan behöva täckas in i en ny konsumentskyddslagstiftning är avtal som gäller behandling av person, exempelvis sjukvård, tandbehandling och skönhetsvård.

Ytterligare kan i sammanhanget pekas på tjänster av "immateriell" art, såsom undervisning och juridisk rådgivning.

I vad gäller berörda typer av avtal synes det enligt direktiven naturligt att vid utformningen av skyddsregler för konsumenterna utgå från de regler som kan komma att bli genomförda beträffande konsumentköp.

Kombinerade avtal

Det kan ibland vara svårt att avgöra om ett avtal är att betrakta som köp eller tjänst eller en kombination av bådaddera. Som exempel kan nämnas att den som utför en reparation i samband därmed tillhandahåller

reservdelar. Den sakkunnige bör närmare överväga de problem som sammanhänger med sådana kombinerade avtal.

Svårigheten att dra klara gränser talar i och för sig för att man i möjligaste mån bör försöka få enhetliga regler för köp och tjänster, heter det i direktiven.

Hävningsreglerna

Det ligger i sakens natur att regler som är avpassade för köp ofta inte utan vidare kan tillämpas på tjänster. Detta gäller exempelvis hävningsreglerna. När tjänsten väl har utförts finns ju inte längre möjlighet att låta prestationen återgå. Att i sådana fall ersätta hävningspåföljden med en regel som helt befriar konsumenten från betalningsskyldighet innebär inte alltid en rimlig lösning. Troligen får man i stället ofta lita till skadestandsregler.

Köplagsutredningen har varit restriktiv när det gällt att föreslå tvingande regler om skadestånd vid bristande fullgörelse från säljarens sida. Det är möjligt att man bör se något annorlunda på denna fråga när det gäller tjänster, förklarar statsrådet. På serviceområdet uppkommer f. ö. också skadestandsfrågor som knappast har någon direkt motsvarighet vid köp. Ett felaktigt utfört arbete på en sak kan ha försatt denna i sämre skick än förut eller eventuellt lett till att den har blivit helt förstörd. Den sakkunnige bör närmare överväga behovet av lagregler för dessa och liknande situationer.

Tvister om uppdragets omfattning

Vid reparationsarbeten och liknande uppkommer erfarenhetsmässigt ofta i efterhand tvister rörande det lämnade uppdragets omfattning. Det är inte ovantligt att beställaren gör gällande att det utförda och debiterade arbetet går utöver ramen för vad som har beställts. Frågor av sådant slag är visserligen av allmän avtalsrättslig natur och har lämnats utanför såväl den allmänna köplagens som den föreslagna konsumentköplagens reglering. Erfarenheten visar emellertid att frågorna har särskild aktualitet vid vissa för konsumenterna viktiga avtal på serviceområdet, såsom avtal om reparation av bil o. d.

Den sakkunnige bör närmare överväga de problem som uppkommer i sådana situationer. Hit hör frågan om det i vissa fall kan vara försvarligt eller kanske t. o. m. en skyldighet för uppdragstagaren att gå utöver beställningen och frågan om vilka rättsverkningar som i olika fall bör inträda när arbete har utförts utan beställning.

Researrangemang

En särskild typ av avtal som både på grund av sin stora praktiska betydelse och på grund av sin invecklade tekniska natur kan kräva en särreglering — som eventuellt blir ganska utförlig — är avtal om sällskapsresor och liknande arrangemang.

Avtalen gäller normalt en kombination av olika varor och tjänster som

transport, kost, logi, färdledning och speciella arrangemang, vilka ofta tillhandahålls av olika företag. Detta gör det svårt för konsumenterna att bedöma mot vem anspråk för brister i arrangemanget skall riktas.

Den sakkunnige bör vid utformningen av civilrättsliga regler på området ta hänsyn till vad som på andra vägar redan åstadkommits eller kan komma att åstadkommas till skydd för konsumenterna.

Den sakkunnige bör enligt direktiven inte gå in på sådana områden där det redan finns speciallagstiftning, såsom försäkringsrätten och vissa delar av transporträtten.

Vid överläggningar mellan kontaktmännen för nordiskt lagsamarbete har från övriga nordiska länders sida yppats intresse för att delta i utredningsarbetet. Den sakkunnige bör därför bedriva sitt arbete i samråd med representanter för dessa länder.

Remissyttrandena

Kommerskollegium, Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg, Skånes handelskammare, Motorbranschens riksförbund, SHIO, Sveriges Tvätteriförbund och Sveriges Köpmannaförbund tillstyrker motionen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har inte något att erinra mot motionsyrkandet men understryker att vid en revision av 1950 års lag måste ägarens rättssäkerhetsintresse tillgodoses bättre än som skulle bli fallet enligt de av motionärerna angivna riktlinjerna. Motionen avstyrkes av *hovrätten över Skåne och Blekinge*.

Motionärernas uppfattning att 1950 års lag är delvis starkt föråldrad och inte motsvarar dagens krav delas av flertalet remissinstanser. Enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* framstår det som klart, att 1950 års lag i sin nuvarande utformning ej i tillräcklig grad tillgodoser det syfte som angavs i förarbetena till lagstiftningen, nämligen att ge hantverkarna tillgång till ett enkelt och billigt förfarande, som skapar största möjliga trygghet för dem att få betalt för sina fordringar. *Stockholms handelskammare* omtalar att handelskammaren av flera av sina medlemmar blivit uppmärksammade på problemen inom föreliggande område. Medlemmarna har därvid pekat på att rörelseidkare lätt kan komma i den situationen att de reparerade varorna ej avhämtas och att lagerutrymmen blir överfyllda av sådant gods. Även *Handelskammaren i Göteborg* finner lagens bestämmelser vara i flera avseenden otidsenliga och hänvisar till att de i motionen anförda motiven för en översyn av lagstiftningen bekräftats vid förfrågningar, som handelskammaren gjort i ärendet bland sina medlemmar. *Skånes handelskammare* finner den av motionärerna framförda kritiken befogad och anser det angeläget att den förordade översynen kommer till stånd. Liknande synpunkter framförs av *SHIO*. *Hovrätten för Skåne och Blekinge* anser däremot att de skäl som låg bakom utformningen av formföreskrifterna i 1950 års lag knappast har förlorat i aktualitet.

Beträffande den i motionen gjorda hänvisningen till hittegodslagens motsvarande tidsfrister påpekar *länsstyrelsen i*

Stockholms län att önskemålet om att uppnå enhetlighet mellan 1950 års lag, å ena sidan, och hittegodslagen m. fl. författningar, å den andra, kan anses vara ett skäl för att den i förstnämnda lag stadgade sexmånadersfristen avkortas till tre månader. Det bör dock enligt länsstyrelsen beaktas att den i hittegodslagen avsedda situationen skiljer sig från den här aktuella i så måtto, att en person som borttappat gods i regel begränsar sina efterforskningar till tiden närmast efter förlusten och knappast räknar med att återfå godset sedan tre månader förflutit. När det gäller till hantverkare inlämnat gods är en så kort förvaringstid som tre månader inte lika naturlig. Länsstyrelsen erinrar dock om att godset enligt gällande lag inte får säljas, förrän hantverkaren minst två månader i förväg, och efter det att arbetet slutförts och fordringen förföll till betalning, anmanat beställaren att lösa godset. Om denna bestämmelse kan få en effektiv tillämpning torde enligt länsstyrelsens uppfattning beställarens intressen ha iakttagits i tillräcklig mån, även om tidsfristen avkortas till tre månader. Också *hovrätten för Skåne och Blekinge* framhåller att den i 1950 års lag angivna sexmånaderstiden inte har samma motivering som hittegodslagens tremånaderstid och inte kan sägas korrespondera med denna.

I fråga om formföreskrifterna rörande rekommenderade försändelser och anmningar delar *länsstyrelsen i Stockholms län* inte motionärernas uppfattning att bestämmelserna skulle vara onödigt betungande utan att i egentlig mening ge ett tillfredsställande skydd för beställaren. Inte heller kan länsstyrelsen instämma i vad motionärerna anfört om att tillämpningsproblem skulle uppstå om beställare och ägare inte är identiska. Att beställaren skall anmanas i rekommenderat brev att lösa godset vid äventyr av försäljning torde enligt länsstyrelsens mening vara ett minimikrav för att tillvarata dennes rättssäkerhetsintressen. Länsstyrelsen påpekar därvid att anledningen till att beställaren inte löst ut godset kan vara glömska, sjukdom eller tillfälliga betalningssvårigheter. Mellan hantverkaren och beställaren kan måhända också föreligga tvist, som den senare vill anhängiggöra vid domstol.

Sveriges Tvätteriförbund omtalar att många av landets tvättföretag genomfört en modernisering av inlämningsförfarandet som innebär att kunden endast erhåller ett numrerat kvitto vid inlämning av tvättgods. Uppgifter om kundens namn och adress inhämtas således ej. Detta system har tillkommit för att rationalisera verksamheten och sänka kostnaderna i samband med inlämning av tvätt. Förfarandet innebär emellertid att tvättföretaget saknar möjlighet att avhända sig godset om kunden inte löser ut det, eftersom någon skriftlig underrättelse till kunden inte kan ske. Förbundet hemställer därför om en förenkling och ändring av lagen så att försäljning av icke avhämtat gods kan ske även när kundens namn och adress är obekanta för företaget.

I vad gäller lagens krav på att försäljning skall ske på offentlig auktion delas motionärernas kritiska synpunkter av *Stockholms handelskammare* som finner det nuvarande realisationsförfarandet både

komplikerat och dyrbart samt betonar vikten av att förfarandet görs enkelt och billigt. *SHIO* framhåller att lagens bestämmelser i denna del inte alltid tillgodoser beställarens och rörelseidkarens intressen av att få ett skäligt pris för godset i fråga. En revidering av dessa bestämmelser är därför enligt *SHIO* angelägen. Även *Sveriges Tvätteriförbund* instämmer i motionärernas krav på en förenkling av realisationsförfarandet. *Motorbranschens riksförbund* understryker att de offentliga auktionerna åtminstone inom bilområdet inte fyller sin funktion att ge det marknadsmässigt rätta priset för godset. Intresset för auktioner av detta slag har enligt förbundet varit ytterst begränsat och oftast tvingas bilverkstaden att själv ropa in bilen för att över huvud taget kunna avveckla mellanhavandet utan alltför stora förluster. Förbundet finner det därför helt nödvändigt med en modernisering av det nuvarande i princip ovillkorliga kravet på offentlig auktion. Tillförlitliga värderingssystem torde enligt förbundet kunna åstadkommas exempelvis genom anknypning till handelskammarnominerade värderingsmän och/eller kronofogdemyndighet, varjämte man från rättssäkerhetssynpunkt kan komplettera bestämmelserna med en slutlig prövningsmöjlighet inför allmän domstol. Förbundet erinrar om att det inom bilområdet finns tillförlitliga prisverk, som utgivits av förbundet och som kan tjäna som riktlinjer för en sådan värdering.

Länsstyrelsen i Stockholms län påpekar att förfarandet med offentlig auktion torde vara nödvändigt för att bereda ägaren möjlighet att själv ropa in godset eller på annat sätt bevaka sin rätt. Enligt *AB Stockholms auktionsverk* har försäljning enligt 1950 års lag under de gångna åren förekommit i mycket begränsad omfattning och har endast avsett bilar. Dessa försäljningar liksom bilförsäljningar över huvud taget har lockat många spekulanter och de uppnådda försäljningspriserna har många gånger varit förvånansvärt höga. Erfarenheterna av Stockholms auktionsverks försäljningar ger sålunda inte vid handen att ett auktionsförfarande är otillfredsställande från konsumentsynpunkt. På en mindre ort med ett begränsat antal intressenter kan försäljning efter föregående värdering troligen leda till ett för konsumenten mer tillfredsställande resultat, framhåller auktionsverket. *Hovrätten för Skåne och Blekinge* anser beträffande kravet på att försäljning skall ske på offentlig auktion att en reform enbart på ifrågavarande rättsområde ter sig mindre lämplig. Reformen av formföreskrifterna i 1950 års lag bör enligt hovrättens mening över huvud taget inte vidtagas utan att motsvarande bestämmelser i andra författningar ses över.

Vad motionärerna anfört om vissa olägenheter inom bilverkstadsområdet understryks ytterligare i yttrandet från *Motorbranschens riksförbund*. Förbundet framhåller att de i motionen angivna bristerna i lagen framstår som särskilt komplicerade inom bilreparationsbranschen. Detta har enligt förbundet flera orsaker. Dels är bilinnehav förenat med en hel del offentlig reglering av typ registreringsplikt, skatteplikt, försäkringsplikt, besiktningsplikt etc. Vidare rör det sig i normalfallet om jämförelsevis dyrbara kapitalvaror. Dessutom kan

anföras att förvaringen av motorfordon innebär en betydande kostnad ej blott beroende på objektens skrymmande storlek utan också på de olika ansvarsfrågor som förvaringsförhållandet innebär. Ett speciellt problem utgör vidare enligt förbundet de utlandsregistrerade fordon som kvarlämnas på verkstäderna. Svårigheterna är i dessa fall speciellt framträdande med hänsyn till tullbehandling m. m. Frekvensen av utlandsregistrerade bilar är numera betydande, påpekar förbundet. En försiktig tillämpning av lagen innebär enligt förbundet att man knappast torde anse densamma tillämplig i det av motionärerna angivna fallet, att ett skadat objekt inkommer till en bilverkstad utan att reparationsuppdrag ges. Erfarenheten visar entydigt att utomordentligt många bilägare underlåter att ta hand om sin egendom sedan verkstäderna fastställt att fordonen icke har något ekonomiskt värde och måhända enbart innebär kostnader för ägarna. Att i dessa lägen kunna göra sig kvitt bilen under lagliga former har enligt förbundet visat sig vara utomordentligt komplicerat. I och för sig torde 191 § utsökningslagen vara tillämplig, men även om överexekutor förklarar att fordonet skall avlägsnas från verkstadsområdet återstår problemet vart det i så fall skall transporteras. Härtill kommer vårdnadspliktsfrågan i de fall då bilen mottagits av verkstaden. I stor utsträckning förekommer också att bilvrak utan något som helst medgivande från bilverkstaden placeras på dess område. På de svenska bilverkstäderna torde det enligt förbundet finnas tusentals mer eller mindre skrotningsfärdiga bilar som bilverkstäderna på grund av oklara försäkrings- eller legala förutsättningar inte har ansett sig ha rätt att utan vidare undanskaffa. Även *SHIO* påtalar det otillfredsställande i att laglig möjlighet att avyttra godset saknas i de fall bilverkstäder förvarar skadade bilar utan att ha någon reparationsfordran på bilägaren.

Enligt *hovrätten över Skåne och Blekinge* synes det i och för sig vara angeläget att komma till rätta med de av motionärerna särskilt påtalade olägenheterna inom bilverkstadsområdet. Emellertid ifrågasätter hovrätten om inte denna fråga lämpligare kan lösas genom anknytning till 1967 års flyttningslag eller eventuellt till hittegodslagen. Särskild lagstiftning om bilskrotning har tidigare övervägts (SOU 1964:21) och skulle naturligen kunna omfatta även hithörande spörsmål. Hovrätten hänvisar i denna del till sitt remissyttrande 1.4.1964 över förslaget. I vart fall synes det mindre lämpligt att frågan löses inom ramen för försäljningslagen med hänsyn till dennas snäva begränsning till situationer där fordran för arbete på annans sak föreligger. I så fall vore enligt hovrättens uppfattning särskild lagstiftning att föredra. Därvid torde det ligga nära till hands att uppmärksamma de önskemål som framfördes redan i samband med tillkomsten av 1950 års lag om lagstiftning om försäljningsrätt vid lån och deposition i allmänhet.

Motionärernas åsikt att en översyn av 1950 års lag lämpligen bör anförtros konsumenttjänstutredningen såsom lämpligt forum delas uttryckligen av *kommerskollegium*, *Skånes handelskammare*, *Motorbranschens riksförbund* och *SHIO*. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* framhåller däremot att de av motionärerna berörda frågorna

under alla omständigheter ej bör hänskjutas till denna utredning, vilken i övrigt torde komma att syssla med helt andra frågeställningar.

Utskottet

Hantverkare, som på beställning utfört arbete på en lös sak, har enligt en särskild lag (här kallad *1950 års lag*; jämför ovan s. 1) fått befogenhet att under vissa förutsättningar sälja ej avhämtade saker och ta ut sin fordran ur köpeskillingen. Såsom framhölls i lagens förarbeten (prop. 1950:77 s. 25) innebär denna lagliga reglering av frågan om hantverkares försäljningsrätt att en detalj rörande det s. k. arbetsbetinget gjorts till föremål för speciallagstiftning. Någon allmän reglering av arbetsbetingssavtalet finns däremot inte i vår lagstiftning, med undantag för det särskilda slag av arbetsbeting som faller in under köplagens bestämmelser. I detta sammanhang vill utskottet emellertid framhålla att avtalstypen arbetsbeting - dvs. avtal varigenom någon mot vederlag åtar sig att prestera visst arbetsresultat - mot bakgrund av den utveckling som skett på serviceområdet numera framstår som rätt diffus och att det är diskutabelt, om man längre bör räkna arbetsbetinget som ett särskilt rättsinstitut.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen (ovan s. 3 f) syftade 1950 års lag till att råda bot på de olägenheter av olika slag som kan drabba hantverkare och mindre industriidkare genom att beställare av arbeten inte inom rimlig tid hämtar och betalar de beställda arbetena. Genom ifrågavarande särslagstiftning skulle i dylika fall hantverkarna få tillgång till ett enkelt och billigt förfarande, som skulle skapa största möjliga trygghet för dem att få betalt för sina fordringar. En laglig reglering av frågan om hantverkares realisationsbefogenhet ansågs även ligga i beställarens intresse.

1950 års lag innebär att hantverkaren, sedan sex månader förflutit från det arbetet slutfördes och fordringen förföll till betalning, har rätt att sälja godset och ta ut sin fordran ur köpeskillingen eller, om godset uppenbarligen saknar saluvärde, bortskaffa detsamma. För att godset skall få säljas eller bortskaffas krävs ytterligare att hantverkaren minst två månader i förväg anmanat beställaren att lösa godset. Försäljningen skall i princip ske på offentlig auktion. Om det är uppenbart att hantverkarens fordran jämte de med auktionen förenade kostnaderna inte kommer att täckas av köpeskillingen, får dock försäljningen i stället ske under hand. Eventuellt överskott skall utan dröjsmål tillställas beställaren.

I förevarande motion tas frågan upp om en modernisering av 1950 års lag. Motionärerna anser att denna lagstiftning alltjämt fyller ett påtagligt behov men att lagens formföreskrifter numera framstår som delvis föråldrade. Detta gäller enligt motionärerna bl. a. föreskrifterna om sexmånadersfristen, anmaningsskyldigheten och auktionsförfarandet. I motionen påtalas också vissa olägenheter inom bilverkstadsbranschen med vilka det ej går att komma till rätta såsom lagen för närvarande är utformad. Man hemställer att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att

konsumenttjänstutredningen får i uppdrag att behandla även de frågeställningar som berörs i motionen.

Förslaget har fått ett positivt mottagande vid remissbehandlingen (se ovan s. 9 f). De brister som enligt motionärerna med tiden gjort sig gällande vid tillämpningen av 1950 års lag har omvitnats av flera remissinstanser. I vissa remissyttranden har dock samtidigt understrukits vikten av att beställarens rättssäkerhetsintresse blir tillräckligt tillgodosett vid en eventuell revision av lagens förföreskrifter.

Utskottet finner i likhet med flertalet remissinstanser att det till följd av utvecklingen på serviceområdet numera föreligger ett behov av en översyn av förföreskrifterna i 1950 års lag. Såsom motionärerna anförts verkställs för närvarande en utredning angående konsumentskydd vid privat serviceverksamhet av den år 1972 tillsatta konsumenttjänstutredningen. I direktiven för utredningen (se ovan s. 6) erinras om att när det gäller avtal om serviceverksamhet saknas i stort sett reglering i lag. Det framhålls därvid att avsaknaden av allmän lagstiftning på serviceområdet leder till betydande osäkerhet om vilka rättigheter och skyldigheter som tillkommer parterna när särskild överenskommelse saknas. Det finns enligt direktiven därför skäl att komplettera den genom propositionen 1973:138 föreslagna konsumentköplagen med en civilrättslig lagstiftning till konsumenternas skydd på serviceområdet. Den sakkunnige bör enligt direktiven bilda sig en uppfattning om vilka slag av avtal som har särskild betydelse för konsumenterna och om var det finns speciellt behov av skyddsregler i lag. Det framhålls uttryckligen i direktiven att en typ av avtal som naturligen får en central plats i detta sammanhang är avtal om arbete på lös sak. Som exempel härpå nämns i direktiven underhålls-, reparations- eller ändringsarbeten, t. ex. tvättning av kläder, reparation av bil eller omklädsel av möbler, ävensom sådan nytillverkning på vilken köpreglerna inte är tillämpliga därför att beställaren själv tillhandahåller materialet.

Utskottet vill beträffande de meddelade direktiven särskilt peka på att utredningsuppdraget avser ett i huvudsak oreglerat område av civilrätten, vilket bland andra avtalstyper rymmer även det i äldre juridisk doktrin uppställda begreppet arbetsbeting. Vid utarbetandet av förslag till en civilrättslig lagstiftning på detta rättsområde i enlighet med vad som skisseras i direktiven är det därför sannolikt att utredningen - t. ex. i samband med behandlingen av hävnings- och skadeståndsregler - kommer in på de frågor som aktualiseras i motionen. Enligt utskottets mening faller dessa frågor också inom ramen för de allmänna riktlinjerna för utredningsarbetet och kan följaktligen övervägas av den sakkunnige. Med hänsyn härtill finner utskottet inte påkallat att konsumenttjänstutredningen ges tilläggsdirektiv i de hänseenden som yrkas i motionen. Utan att i sak ha tagit ställning till motionärernas yrkanden i övrigt är det enligt utskottets mening lämpligt att motionen jämte detta betänkande överlämnas till konsumenttjänstutredningen för att tas under övervägande i det fortsatta utredningsarbetet.

På anförda skäl hemställer utskottet

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1096 hos Kungl.

Maj:t anholder att motionen jämte detta betänkande överlämnas till konsumenttjänstutredningen för övervägande.

Stockholm den 13 november 1973

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), Svanström (c), Sundelin (s), fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m)*, Hammarberg (s), fru Åsbrink (s), herr Sjöholm (fp)*, fru Lundblad (s), fru Jonäng (c), herrar Andersson i Södertälje (s), Winberg (m), Israelsson (vpk) och Olsson i Sundsvall (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

